

A black and white photograph of a chain-link fence topped with barbed wire. The fence runs diagonally from the bottom left towards the middle right. To the right of the fence is a dirt or gravel path that leads into the distance. There are some bushes and plants growing along the base of the fence. The background shows a clear sky and some distant structures.

HAL FAR

HELVETESLÄGRET
I PARADISET

EU:s sydligaste utpost är Malta. Det lilla landet har glamourösa semesterorter och historiska sevärdheter. Och som randstat i Schengenland, ett stort och kritiserat flyktingläger, där oskyldiga låses in tills vidare. Till Hal Far når inga turistbussar. Det här är berättelsen om en liten Medelhavsö som inte mår med den flyktingström som anländer över havet. Men också om en plats full av medmänsklighet och drömmar om ett bättre liv.

TEXT: INGRID SKARP
FOTO: MARIA LINDSTRÖM

– **OM JAG FICK VÄLJA** hade jag återvänt till Syrien. Att stanna här är värre än döden.

Mahmouds blick är mörk. Tillsammans med sin nyfunna vän Luay, som också flytt inbördeskrigets Syrien, berättar han alltmer intensivt, om sina upplevelser i flyktinglägret Hal Far. Omkring 2 500 personer inhyses idag i Hal Far. Av dessa förvaras cirka 1 000 helt inlåsta. Mahmoud och Luay kom först till ett låst boende i fem dagar.

– Det var svårt, berättar Mahmoud. Vi var väldigt många i varje rum och det fanns bara en dusch med kallvatten.

Enligt Maltas immigrationspolicy ska alla flyktingar först placeras i ett låst boende, *detention center*, i väntan på beslut om asyl. För Mahmoud och Luay blev vistelsen på centret ovanligt kort – många får stanna betydligt längre. Personer vars beslut dröjer, eller som har fått avslag på sin asylansökan, kan låsas in i upp till 18 månader.

Nu bor Mahmoud och Luay i ett öppet center på Hal Far. Området är inhägnat, med mängder av vita, numrerade baracker i rad. De som bor här blir snabbt identiska med dessa siffror; när det delas ut kläder, skor och andra förnödenheter är det numret på baracken som efterfrågas först.

Idag är januariluften klar och kall. Fukten ligger som en hinna mot de små husens fönster. När solen värmer gården plockar några pojkar upp en sliten fotboll och passar den lojt till varandra. Här är tyst som i ett väntrum; enbart i fjärran ljudet av flygplan efter flygplan som lyfter och tar mark. Turister som kommer och åker.

Vi går mellan barackerna, två främmande fåglar som kan flyga härifrån när vi önskar. Ett par män hälsar, en flicka kikar nyfiket. Vanligtvis är vi här som volontärer, men idag har vi skrivblock och kamera i händerna.

– För en svensk tidning? undrar en ung man från Eritrea och kisar mot solen. Här finns många som bott i Sverige men skickats tillbaka hit. Sverige är bra.

Inne i Mahmouds barack, bland tunna madrasser nötta av cigarettglöd, surrar flugorna som galna.

– Ovissheten är värst, säger Mahmoud. Att inte veta hur framtiden ser ut.

Han är långt ifrån ensam om sin frustration. Många som bor på Hal Far vill berätta sin historia. Alla vittnesmål har en egen röst, men kampen är densamma. Sökandet efter ett bättre liv. Att få arbeta och försörja sig och sin familj, återfå sin värdighet. Som den tjugoåriga kvinnan som berättar om sin

Ovissheten är värst, säger Mahmoud. Att inte veta hur framtiden ser ut.

hemstad Mogadishu där hennes familj bor kvar. På frågan hur hon hamnade här ensam, med bara sin kusin som sällskap, drar hon snabbt upp ärmens tyg och visar den svårt sargade armen.

– Bomb, förklarar hon, och när hon ser vårt medlidande: It's okay, it's okay.

Eller som den rundlagde mannen från Syrien, sällsynt uppåt, alltid med glimten i ögat. Han frågar ofta och gärna om Sverige, eller Norge, eller Danmark. Platser där han hört att det dricks en del; han är redo med whiskyflaskan när kylan kommer, säger han. Så tar han upp mobiltelefonen, visar ett foto som föreställer tre små flickor, sedan ett med en vacker kvinna som ler mot kameran.

– Tre flickor hade jag. En är kvar. De andra försvann på båten tillsammans med min fru.

Han lägger ner telefonen, bjuder oss på mer starkt te med högar av socker. Tystnaden sänker sig åter. En vakt håller ett hököga över området – man känner sig, och är, alltid betraktad i Hal Far.

Vid entrén står ett tiotal killar i kö till veckans ranson. Alla som bor i ett öppet center får 130 euro i månaden. Det ska räcka till personliga omkostnader som hygienartiklar, extra mat, telefon. Och telefon, det har alla här. Under morgontimmarna är det enda som hörs ljudet av knappande mobiler. Ett ständigt samlande på Facebookvänner, försök att få tiden att gå, enda sättet att nå familj och vänner i hemlandet.

De kommer ett par dagar i veckan, alltid med donationer i form av skor, kläder och leksaker. Volontärerna ger engelskalektioner i ett av de öppna centren. Vi har nyligen gått med i projektet och hjälper till med undervisning ett par gånger i veckan. De första gångerna hade vi inget material, knappt något att skriva på. Ett par månader senare är det något bättre.

I salen pryds väggarna av bilder på elever och volontärer, här och var hänger teckningar från den konstklass man just startat. Snart startar schackkursen och så är det premiär för basketskolan som leds av Mahmoud. I Syrien var han idrottslärare

och coachade ungdomar i basket. Nu ska han lära upp killar och tjejer på Hal Far så att man senare i vår kan delta i nationella tävlingar.

Vore det inte för volontärerna, ett gäng eldsjälar med olika nationaliteter, skulle det inte finnas något hopp på Hal Far. Marine Schlessers, som leder volontärprojektet genom *Organisation for Friendship in Diversity*:

– Det behövs fler socialarbetare, lärare, fritidspedagoger ... bristen på sysselsättning gör att människor långsamt tappar lusten till allt.

Marine Schlessers menar att de maltesiska myndigheterna ignorerar flyktingarnas behov. Hon är medveten om att det är svårt att förutsäga antalet människor som kommer till Malta som båtflyktingar. Ibland är det många som når det lilla Medelhavsländets kust under en månad, medan det emellanåt är relativt lugnt.

– Men det är fortfarande människor vi pratar om. Och tro mig, ingen ska behöva leva så här. Det är värre än ett fängelse.

Det är framförallt förhållandena i de fyra låsta boendena som bekymrar henne.

– Jag har sett det så många gånger. Först är de överlyckliga – de har kommit fram! Så, sakta, bryts de ner därinne. De får inte gå ut, inte ens för lite frisk luft.

Marine berättar att det kan bo upp till 40 människor i ett rum, de har ungefär tre kvadratmeter var att röra sig på. Toaletter och duschutrymmen är ohygieniska, vilket ger en grogrund för infektioner och sjukdomar. Trots att framförallt små barn är extra ut-

Flyktinglägret Hal Far

är beläget på ett före detta flygfält från andra världskriget. Här finns fyra stängda center, där människor är inlåsta dygnet runt, och sju öppna center som består av tältläger och baracker. År 2013 kom 2008 flyktingar till Malta med båt från Libyen. Av dessa är de flesta från Somalia (50 procent), följt av Eritrea (23 procent och Syrien (8 procent). Av de som anlände var 25 procent barn.

De senaste 20 åren har mer än 20 000 båtflyktingar mist livet i Medelhavet. År 2011 dog 2 300 människor, år 2013 var siffran 700 människor. Mörkertalet är stort, betydligt fler kan ha drunknat på vägen över till Europa.

Bollspel och utbildning ledd av volontärer får tiden att gå i flyktinglägret. Inkvarteringen är torftig och i den låsta delen av lägret direkt miserabel.

satta bor här hela familjer. Marine har sett flera spädbarn inne i de låsta centren.

– Bristen på sjukvård är också ett problem. En läkare för tusen personer räcker knappast. Läkaren kommer någon gång i veckan. Om du har otur hamnar du längst bak i kön.

Tiden i *detention center* varierar. Förenklat kan man säga att ju svårare förhållandena är i hemlandet, desto kortare tid behöver en person sitta inlåst. Om en person flytt från ett fullskaligt krig, såsom i Syrien, går det snabbare att handlägga dennes ärende. För den som flytt från exempelvis Somalia eller Eritrea tar det i regel längre tid. Människor från Nigeria tillhör idag de som får sitta längst tid inlåsta, i väntan på beslut om asyl.

– Många mister förståndet, säger Marine. De får ingen psykologhjälp, vilket många är i behov av. En del får alkoholproblem. Kvällstid är det ofta bråk någonstans, både i detention och i öppna center.

Marine berättar om en inlåst man som tacklade situationen bra till en början, full av ambitioner och framtidsstro. För varje vecka hon besökte honom blev han alltmer aggressiv. Arton månader senare var han

en helt annan person – när Marine kom på besök en dag var han i slagsmål med personalen.

– Han var som ett djur. Jag insåg vad som kan hända med människor om man behandlar dem sämre än hundar.

Amnesty International är hårda i sin kritik av de låsta centren. I en rapport för år 2013 konstaterar Amnesty att inlåsningsen i upp till 18 månader bryter mot internationell lagstiftning om mänskliga rättigheter. Man påpekar även att förhållandena i såväl stängda som öppna center på Hal Far är fortsatt undermåliga och att de utgör en hälsorisk för de boende, både psykiskt och fysiskt.

I en omfattande rapport från FN:s flyktingorgan UNHCR, författad i september

Marine berättar att det kan bo upp till 40 människor i ett rum, de har ungefär tre kvadratmeter var att röra sig på.

2013, ifrågasätts *detention center* som boendeform. Man uppmanar Malta att utreda andra boendeformer för de migranter som når ön. UNHCR hänvisar till flera undersökningar som uteslutande visar på de svåra psykologiska konsekvenser som inlåsningsen ger. Man anser även att frihetsberövandet som sådant strider mot mänskliga rättigheter, och understryker att denna lagstiftning gäller även asylsökande.

I juli förra året fastslog EU att Maltas stängda center bryter mot artikel 3 i Europeiska konventionen om skydd för mänskliga rättigheter. EU uppmanade Malta att omgående förbättra förhållandena i centren, och förkorta asylsökningssprocessen. Samtidigt är EU mycket kritiska till den försäljning av medborgarskap som Malta just satt i verket. Att ett EU-land erbjuder medborgarskap för miljontals kronor, och samtidigt är oförmöget att ta hand om asylsökande flyktingar, är minst sagt ovälkommet.

Maltas premiärminister Joseph Muscat har flera gånger försökt få EU att hjälpa Malta hantera den stora flyktingströmmen. Muscat har även föreslagit att Dublinförordningen, vilken innebär att det första landet en asylsökande kommer till bär ansvaret för dennes asylansökan, ska reformeras. Muscat skapade rabalder i medierna under 2013 då han hotade att skicka tillbaka alla båtgränsmigranter som når ön, om inte EU lyssnade till hans krav på ekonomisk hjälp. Han menar att det är orättvist att det lilla Medelhavslandet, tillsammans med Italien, ska bära hela bördan.

Premiärministern blev därför nöjd när EU i december månad beslöt att inkludera illegal invandring i det gemensamma säkerhets- och försvarsarbetet. Inför nästa möte i juni i år ska små stater som Malta få hjälp med förbättrad gränsbevakning. Samtidigt ska gemensamma insatser, med ökad kontroll via flyg och till sjöss, minska risken för fler tragedier där människor mister livet på vägen över Medelhavet.

Marine Schlessen är tveksam till att hårdare gränsbevakning är svaret, en tvekan hon delar med flera människorättsorganisationer.

– Det spelar ingen roll hur många murar vi bygger, säger Marine. Människor i nöd kommer att hitta en väg runt dem. Var finns initiativen för ökad demokratisering i afrikanska länder och i Mellanöstern? Är det inte där vi ska göra våra investeringar?

EU-kommissionären Cecilia Malmström

föreslår en rad åtgärder i en debattartikel i DN, publicerad i oktober förra året. Förutom stärkt samordning av räddningsinsatser behövs det mer ekonomiska medel och fler lagliga vägar till Europa. Fler länder måste också öppna sina gränser och ta emot fler flyktingar. EU måste bli bättre på att samarbeta och inse det omöjliga i att ett fåtal länder bär hela ansvaret för den stora mängden flyktingar som söker sig till Europa.

De allra flesta som når Maltas stränder har fått löfte om att komma till den italienska ön Lampedusa. Vissa har till och med blivit lovade en biljett betydligt längre norrut, kanske ända till Sverige. På frågan om de kan tänka sig att stanna på Malta svarar ingen jakande – alla vill vidare ut i Europa.

Mahmoud och Luay lämnade Libyen, efter att ha flytt från Syrien, i tron att Lampe-

dusa var destinationen. I skymningen klev de på båten där de skulle spendera de två längsta dagarna i sitt liv. Båten var fylld till brädden med människor, familjer, barn. Så kom de första skotten från en båt som sades vara libysk polis. Snart tog den överfyllda båten in vatten och började sjunka.

– Kvinnorna höll upp sina barn i tron att de skulle sluta, säger Luay. Men det struntade de i och sköt ändå. Det var många som drunknade.

Luay skakar på huvudet och ser rakt på oss, ser att vi omöjligt kan förstå.

– I Syrien gick jag fem kilometer varje morgon för att hämta mjölk till mitt barn. Utan att veta om han var vid liv när jag kom tillbaka. Jag lämnade inte mitt land för att bli skjuten.

För de som bär dessa historier är landet

Sverige en hägring, en utopi. Att få asyl i ett nordiskt land är drömmen för många. När Sverige som första och enda EU-land nu ger permanent uppehållstillstånd till alla syrier som söker asyl i Sverige (förutsatt att Sverige är det första land de söker asyl i, enligt Dublinförordningen) blir landet än mer populärt. De som får det eftertraktade uppehållstillståndet får även föra sin familj till Sverige.

– Jag vill gärna komma till ert land, säger Mahmoud. Inshallah.

En strimma av ljus, eftermiddagssolen över den gudsförgätna gården. Mahmoud ler.

– Behöver ni idrottslärare där?

Ingrid Skarp är frilansjournalist, bosatt på Malta.